

נר לשולחן שבת

נצבים וילך

גליון 712 תש"פ

שוב נבקש
"אם אין קמה אין תורה"
אם אין שמן אין "נר"!

לימוד זה מקדש ומטהר את הילד, מזכך מוחו ולבו, מבליע בו שורשי אמונה ויהדות.

ועוד ענין מופלא קשור בו, שמחדד שכלו של הילד ומכשירו לגדלות בתורה. מי שלומד בינקותו חומש עם רש"י מסוגל בגדלותו להתעמק ברמב"ם מסובך ולחדש לאמיתיה של תורה.

אספר מה שסח לי בעל תשובה נלבב, הסופר ר' חיים ליברמן: בצעירותו כאשר החמיץ והלך ללמוד בבית ספר חילוני, פגשו איש חסיד ממכריו, הציץ בתיקו. מצא כמה וכמה ספרים, ספרי מדע רוסיים, ספרי פילוסופיה פסולים וכיוצא בזה, עבר עליהם בשתיקה, כאשר נתקל בספר תנ"ך ללא רש"י נרתע לאחוריו וקרא לעברו: "חיים, תנ"ך בלי רש"י!?! אין תרופה למכתך!"

הוסיף ר' חיים לאמור: "ועד כמה צדק אותו חסיד באבחנתו הקולעת נוכחתי אחר כך לראות!"

(אוצרות של חינוך - מעשי ה"א ח"ב)

"פן יש בכם שורש פורה ראש ולענה". (כ"ט י"ז)

אבי תנועת ההשכלה היהודית היה משה מנדלסון, אשר כתב את פירושו לחומש בשפת אשכנז. ידוע החרוז בצוואת החת"ס: "ובספרי רמ"ד אל תשלחו יד, עולמי עד, אז רגליך לא ימעד..." וכבר דנו רבים בחרוז זה, מי בגוף הנוסח אם רמ"ד, חמ"ד או חמד, מי בפענוח ראשי התיבות ופירושו המילים. ויש שהכחישו לגמרי את בעלותו של החת"ס על חרוז זה והניחו כי זו הוספה של מו"ל הצוואה....

בענין זה כתב הגאון רבי שלמה סופר את ששמע מאביו, הגאון רבי שמעון סופר, רבה של קראקא:

פעם ישב זקני הקדוש החת"ס בסעודה שלישית ואמר דברי תורה עמוקים. נפלט מפיו שידוע לרמז על כל הנשמות באיזו תיבה אחיזתן בתורה. השתוממו השומעים, תלמידי חכמים, בניו ותלמידיו כי מאמר כזה היה נגד מידתו שהיה צנוע בענינים כאלו. מאחורי כסאו עמד אחד התלמידים, בחור מגליציה, שכבר נחשד בין בני הישיבה שצריך בדיקה אחריו, שהיו ספרי מינים נושרים מתוך חיקו. הבחור העיז לנסות את רבו, רבינו הגדול ושאלהו בחלקת לשונו: "רבי, היכן מרומז רבינו משה בן מיימון בתורה?" המסובים התרגזו על חוצפתו, וקראו לעברו: "הס, הס". אך רבינו לא התרגז ואמר: "למען רבות מופתי בארץ מצרים - זהו הרמב"ם שהראה נפלאות ה' במצרים!" והפליג בשבחו ויספר מעשיו.

אך הרשעים כים נגרש השקט לא יוכלו... והתנבל בשאלתו: "ואיפה מרומז משה בן מנחם?" פה הגיעה סבלנות מרן לקיצה, ויקם בזעם מכסאו והושיט ידיו למול החצוף אשר מאחוריו, וצעק בקול: "משחתם בהם מום בם" זה משה בן מנחם ברלין...". אחר השבת גורש הבחור מהישיבה, והלך נודד אל אחד הכפרים לשרת בתור מלמד פרטי. לא עברו ימים מועטים התגלה קלונו, ויצא לתרבות רעה.

אמר לי אבי מורי, אני בעצמי שאלתי את אבי אחרי שהזהיר אותנו להשמר מהרמ"ד, הן ידעתי שלא הצצת בספריו, מאין ידעת לשפוט אותו?

והשיב לי בפירוש למאמר חז"ל על דברי קהלת (ע"ז ל"א). 'מקום שיפול העץ שם יהו'. שם יהו, סלקא דעתך, אלא שם יהו פירותיו". כלומר - במקום שיהיו הפירות, נדע, שם נפל העץ. והוא מליצה, שהתלמידים מעידים על מקומו ומדרגתו של רבם. ואפילו אם הרב מראה בעצמו את כל סימני הטהרה, על ידי תלמידיו יתגלה מצפון לבו, כי שפך רוחו עליהם!

סיים אבי מורי: "ראה בני כמה גדול כוחו של אבא זכר צדיק לברכה - החת"ס - שצפה למרחוק כי אין לרמ"ד נין ונכד בישראל, כולם המירו דתם ואין מהם כהיום הזה בברית אברהם! קורא אני עליו 'תורת אמת בפיו' - עוולה לא נמצא בשפתיו, לדבר סרה על זולתו מפאת שנאה עצמית אם לא נמצאו בו אותות המגידיים על קלקולו והמחייבים הרחקה ממנו.

"אתם נצבים היום כלכם לפני ה' אלקיכם - כל איש ישראל - טפכם" "יהודים קומו לסליחות"

שמש הספרדים בירושלים היה מכריז בלילות אלול "סליחות", עובר ודופק על דלתות וחלונות הבתים וקורא ל"בעלי-הבתים" בשמם... בכורדיסטן היו מזמינים ל"סליחות" לא רק את בעלי הבתים בשמותם, אלא גם את הילדים. גם תינוק בן-יומו שטרם נקרא לו שם קורא אותו השמש לסליחות...

(מתניים גליון ס)

"והטף - למה הם באים, כדי לתת שכר למביאייהם". (הגינה ג. רש"י ל"א י"ב)

"נצבים" הקדים טף לנשים "טפכם נשיכם וגרך..." (כ"ט ט) ואילו **"בהקהל"** הקדים נשים לטף "האנשים והנשים והטף..." (ל"א י"ב) מדוע?

בכריתת הברית הקדים את המצויים על כל מצוות התורה ובעתיד הטף יהיו מחוייבים, ואילו בהקהל הלא הנשים שומעות, מבינות ומקיימות את דברי התורה אשר שמעו בנוגע להן, משא"כ הטף שאין לו מושג ממה שקוראים שם והוריו הביאוהו כדי לקבל שכר, לפיכך הקדים את הנשים. ("אזנים לתורה")

שאלו רבי יוחנן בן ברוקה ורבי אלעזר בן חסמא את... 'מה חידוש היה בבית המדרש היום?' מי היה אותו תנא ומה השיב להם? (הגינה ג.)
כמה מתאים - הלא בהיות רבי יהושע תינוק, אמו הביאה את עריסתו לבית המדרש, כדי שיתדבקו אזניו בדברי תורה. (יהושע יבמות א"ד)

אקליינע טעפלע

סיפר מרן הרב שטיינמן שבעת היותו בקלצק סיפר לו בחור שזוכר מילדותו דבר אחד, שאמר מגיד מישרים בדרשתו, שלאברהם אבינו בבית אביו תרח, היה קליינע טעפלע - סיד קטן, מיוחד לבישול, כי תרח היה אוכל נבילות וטריפות. למד מזה רבינו עד כמה נחקקים דברים בלב הנשמות הרכות. מה מאד מוטל עלינו להשריש בהם מידות טובות והנהגה ישרה!

(גליון "פרי חיים" צ"ז)

אברך הביא את ילדו הקטן לקבל ברכה מהמשגיח הגה"צ רבי נתן ווכטפויגל אלא שהילד הקטן סירב לתת את ידו למשגיח. האב ניסה לשדל את בנו שיתן את ידו. אמר לו רבי נתן: "ילדים קטנים אי אפשר לרמות..."

("לקט רשימות")

יהודי אחד ניסה לשכנע את הגאון רבי משה סולובייצ'יק להסכים לתוכניתו - שהיו מגדולי ישראל שהסכימו לה - ללמד את הילדים הרכים את קריאת האותיות והניקוד בבית אחת. הלה טען שזה יקל על הילדים והרחיב דיבורו על הנושא שעה ארוכה. לבסוף הגיב רבינו: "השתכנעתי מדבריך שזה יקל על הילדים, אבל עדיין לא השתכנעתי כי מה שיקל על הילדים אכן ייטיב עמהם..."

("והאיש משה" עמ' כ"ג)

מדבריו של הגאון רבי יחיאל מיכל פיינשטיין בעניני חינוך

ילד יהודי הלומד חומש עם רש"י, נפשו מכילה יסודות איתנים של אמונה וקדושה.

זכורני, כאשר למדנו בישיבת מיר והתחילו להגיע בחורים מגרמניה וארה"ב, התחיל המשגיח רבי ירוחם ללמד ברבים שיעור חומש רש"י והסביר כוונתו, לפי שבארצות האלה לא נהוג ללמד עם ילדים בשיטה המקובלת לנו מדורי דורות, ממילא נחסרו מהם אותם היסודות ועיקרי האמונה שקולטים ילדי תלמודי התורה שלומדים חומש עם רש"י. חסרון היסודות האלה יכיר בכל הליכותיהם ובהבנת התורה, לכן בא להשלים חסרונם.

על מה לדבר, על מה לחנך?

ענין חשוב לחנך את הילדים והוא ענין של "סדר"!

הגה"צ רבי אבא גרוסברד דיבר על זה כמה שנים בישיבה וסיבה לזה: אשתו ואשת הרב מפוניבז' עם כל משפחתם היו צריכים להגיע ארצה. בנמל פתחה אחת מהן את הארנק וראתה שחסר הדרכון... עד שחזרו הספינה כבר הפליגה, והפסידו את האוניה האחרונה. לכן קיבל על עצמו לדבר על ענין של סדר.

בוודאי שלא צריך להיות "שקוע" בזה. אבל הילדים לומדים מההורים - הגם שזה דבר גשמי, זה משפיע הרבה על רוחניות! (הגר"ר רבי משה טורק - "אוצרות של חינוך" - מעשי ח"א ח"ב)

"מחוטב עציץ - גבעונים. "עד שואב מימך" - נשיאים, בזמן שהיו במדבר לא היו צריכים לשואב מי, שהרי הנשיאים היו עושים חריץ במקלם ומביאים את מי הבאר לכל שבט ושבט. אך הגבעונים שבאו בימי יהושע, שלא היתה באר עשאים 'שואבי מי'. (מהר"ל דיסקין ל"ט)

מלמד שבאו כנענים להתגייר בימי משה, כדרך שבאו גבעונים בימי יהושע... ונתנם משה חוטבי עצים ושואבי מי. (תנחומא נצבים ב)

מצאתי כתוב בכתב ישן הנמצא בירושלים וכתוב עליו:

"רבי יוחנן בן זכאי קיבל מאלוהי הנביא אחר חורבן הבית וציווה לכסות הראש בטלית בבית הכנסת בשעת התפילה, מתחילתה ועד סופה, ואפילו בימים טובים שהם ימי שמחה. וסימא "אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי".

ואין להסיר הטלית מעל ראשו כלל ועיקר. והמסיר את הטלית לפעמים, דהיינו, אם ארע שלא במחשבה לא הפסיד, ומי שאינו מכסה את ראשו כלל בתוך התפילה נקרא 'גבעוני'.

מפני שקודם החורבן היו גבעונים צריכים לכסות ראשיהם ופניהם בשעת התפילה, כדי להראות שהם גבעונים מימות יהושע בן נון. וכשנחרב הבית פרקו הגבעונים הסודר מעל ראשם... ואפילו שלא בשעת התפילה כדי שלא יכירו אותם כגבעונים. כשמעתי זאת אני יוחנן בן זכאי מירושלים בעת שישבתי במקום דירתי ביבנה קרעתי בגדי ושלחתי בכל גלילות ישראל שיכסו ראשיהם בעת התפילה, ומי שאינו מכסה מטעם מנהג אבותי 'גבעוני'!"

כך מצאתי כתוב בכתבים ישנים והתומים עליו רבי סעדיה גאון ורבי פלטיאל גאון ועוד גאונים. ("עירין קדישין" תניינא ועיין או"ח ח' ב)

"אתם נצבים היום" - רמז לראש השנה בו כולם עומדים לדין לפני ה', "מחוטב עציץ" רמז ליום ט"ו אב, בו פסקו לזכות את עצי המערכה. "עד שואב מימך" רמז להושענא רבה, יום סיום ניסוך המים, גמר החיתום - אלו ימי הרצון, פסוק זה בא ללמדנו, שאדם יתחיל לעסוק בתשובה כבר בט"ו אב! (שיח הפרשה)

והסימנים אשר בחר לו לעדים, לא בדה אותם מלבו כי לב האדם עלול לטעות, רק מה שמצא בדברי חז"ל תקע לו יתד במקום נאמן. לכן אמת היתה בפיו ולא טעה בשופטו דרכי בני אדם.

(עיתון "מחזיקי הדת" שנת תרמ"ו - מוריה שבט תשמ"ט, "הנאמן" ועוד)

"ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המות ואת הרע".

סיפר הגאון רבי אפרים בורודיאנסקי מתקופת לימודיו בישיבת נובהרדוק בעיר מזריטש. הוא היה אוכל ימים כנהוג בישיבות נובהרדוק, פעם הפסיק לבוא אל הבית בו נתנו לו לאכול.

כאשר שאלוהו בני הבית לפשר המנעותו, גילה לבבו באומרו, ראיתי איך שמחתם לקראת הסטודנט שנכנס לביתכם לאכול.

מכאן הבנתי שאתם מרגישים שמחה וצורך לכבד מוצלח זה ומאידך את האוכל שאתם נותנים לבן תורה, אתם נותנים כדי לזכות לעולם הבא, נמצא אם כן שאני מזכיר לכם את יום המיתה...

אך באמת אין זה כך - בן תורה מסמל סמל לחיים ולא זכרון למוות, נאמר "כי היא חיך ואורך ימין" - ללמוד תורה ולחיות".

(בנין אפרים" ח"א עמ' ש"ח ועיין רשי" פסחים מט:)

להבין את הגדלות של הנער אפרים במעשה זה - "ובחרת בחיים"!

הגאון רבי אפרים בורודיאנסקי התייתם מאמו בילדותו. כשנתיים לפני בר המצוה התחיל ללמוד בישיבת נובהרדוק בעיר קייב. בשנת תרפ"ב, אחרי המהפכה, בשל רדיפות הדת התקבלה ההחלטה האמיצה שישבות נובהרדוק יעזבו את ברית המועצות ויברחו את הגבול לפולין.

החליט גם הוא להצטרף בברית הגבולות. בשעת ליל מאוחרת נפרד מאביו האהוב, מאחיו ואחיותיו שהיו קשורים ללבו וחמוק יחד עם רבותיו ובני הישיבה וגלה למקום תורה בלא קרוב ומודע. בנובהרדוק רוח הישיבה סוחפת ומושכת לעולמה של תורה. הוא חש שאם ישאר בברית המועצות יהיה חלילה עם הארץ ואין זה חיים ללא תורה ויראה. כך הרגיש הילד אפרים קודם בר מצוה! מסירות נפש והקרבה רבה להפרד ממשפחתו ולהסתכן בהברחת הגבול מברית המועצות ולגלות למקום תורה, למזריטש בפולין. ומה היה במזריטש? גלות, עוני בל יתואר, מיטה לישון שימש ספסל בעזרת נשים בבית הכנסת. אוכל, משיירי סעודה של בעלי בתים. בגדים פשוטים כבגדי בעלי הבטחון בנובהרדוק.

מעט הכסף שקיבל תמורת לימודו עם צעירים בישיבה הוקדש למטרה אחרת, למשפחתו, אביו, אחיו ואחיותיו שחיו בעניות גדולה ברוסיה וחייהם האהובים קודמים לחיך הגשמיים.

כל זה לא הפריע לו לעליה בתורה ולשמחת הלימוד. דאגתו המופלאה לכל נזקק למילה טובה וסבר פנים מאירות של בחור חשוב לצעירי התלמידים - תורת חסד על לשונו! (עפ"י בנין אפרים")

ד"ר ריכמן